

TAMPERE Veijankuja

Rautakautisen kalmiston ja löytöpaikan ympäristön koekaivaus

MUSEOVIRASTO
Arkeologian osasto, koekaivausryhmä II
Simo Vanhatalo 2005

KAIVAUSKERTOMUS

Kohteen nimi:	Tampere Veijankuja
Muinaisjäännöslaji:	rautakautinen asuinpaikka
Muinaisjäännösrekisterinumero:	837 010 022
Inventointinumero:	28 (Jouko Rätty 1971–42), 22 (Teija Nurminen 1994)
Lääni:	Länsi-Suomen lääni
Kunta, kuntanumero:	Tampere (Messukylä vuoteen 1949),
Kylä, kylänumero:	Ristinarkku, 404
Kortteli, korttelinumero:	4996
Tontti, rek.no:	5, -
Kiinteistötunnus:	611–404–0026–0040
Maanomistaja:	Juha Lahtomäki
Katuosoite:	Loimalankatu 4
Postinumero, -toimipaikka:	33700 Tampere
Gt-kartta:	4
Peruskartta:	212312 Aitolahti
Yhtenäiskoordinaatit:	P: 6823986 (Mjrek. polttokalmisto P: 6824027, I: 3333413, Z: 105) I: 3333509 Z: 106 m mpy
Peruskoordinaatit:	X: 6820000 (Mjrek. polttokalmisto X: 6820030, Y: 2493200, Z: 105) Y: 2493300 Z: 106 m mpy
Tampereen koordinaatit:	X _{Tre} : 20000.79 Y _{Tre} : 93299.77 Z _{Tre} : 115.78
Paikannusmenetelmä:	kaavakartta (rajapyykit tarkkuus <±1 m)
Rahoittaja:	Museovirasto, koekaivausryhmä II
Tutkimusaika:	13.–17.6.2005
Tutkimustapa:	koekaivaus, tasokaivaus ja koekuopat
Tutkimusala / kaivausala:	5000 m ² / 22.3 m ²
Kaivauksenjohtaja:	Simo Vanhatalo, HuK
Piirtäjä:	Ulrika Köngäs, HuK
Tutkimusavustaja:	-
Kaivajat:	2, koekaivausryhmän palkkaamia
Kaivauslöydöt:	-
Valokuvat:	F. 140211–140220, kuvat 1–10, luettelo s. 5, s. 9–11, 3 kuvataulua)
Diat:	D. 57571–576, luettelo s.5
Gt-karttaote:	GT 4, pain. 2004, s. 6
Peruskarttaote:	PK 212311 Messukylä ja 212312 Aitolahti, pain. 1991, s. 7
Kartat:	Yleiskartta 1:1000 (karttapohjana on käytetty Tampereen kaupungin kaavakarttoja ja kaivaus- ja inventointikarttoja), A3, s. 8
Tasokartat:	-
C14-ajoitukset:	-
Liitteet:	-
Aikaisemmat kaivaukset:	1986 kaivaus Arja Karivieri (Veijankuja) 1988 kaivaus Arja Karivieri (Tampere, Takahuhti, Kässälä, Loimala. Tampereen itäisen ohikulkutien alueella suoritettut maastotutkimukset)
inventoinnit:	1971–72 Jouko Rätty (kohde 28) 1994 Teija Nurminen (kohde 22 s. 106)
tarkastukset:	1912 Alfred Hackman 1986 Leena Söyrinki-Harmo 1988 Tuula Heikkurinen-Montell 2005 Tuula Heikkurinen-Montell ja Ulla Lähdesmäki (ei tarkastuskertomusta)
muut tiedot:	Alfred Hackman 1909, Kukkojenkivenmäen kaivauskertomuksen valokuvat 10–13. Valokuva 10; Veijalanmäki (Veijalanmäki) valkoisen Kässälän pääraukenuksen vasemmalla puolella, kuvattu etelästä. Valokuva 11: Veijalan-

mäki vasemmalla, keskellä Kässälän pitkä asuinrakennus ja siitä hieman oikealla varamaanmittari Johan Adolf Berlinin talon länsipääty, kuvattu lännestä. Valokuva 12; Veijanmäen länsiosaa ja sen maakiviä, oikealla makasiini?, kuvattu etelästä. Valokuva 13; Berlinin talo (länsipääty), etualalla Kässälän pihan eteläosaa, kuvattu lännestä.

H. Salmo 1949 Messukylä, Takahuhti, Kukkoinkivenmäki ja Veijalanmäki, valokuva (levy 15328) Kässälän talo ja Veijalanmäen löytöpaikka, kuvattu etelästä. Taustalla Kässälän länsi-itä-suuntainen navetta (nyt purettu ja haudattu, katso yleiskartta), sen edessä vasemmalla ulkorakennus ja oikealla ehkä saunarakennus, jonka läheltä muinaisesineet löytyivät (yleiskartassa purettu saunan paikka, nykyinen Räätikkipuisto) ja vasemmalla Kässälän pitkän asuinrakennuksen savupiippu.

Museoviraston kirjeet: 139/303/1996 29.2.1996, 17/312/2005 7.5.2005, 171/304/2004 20.6.2005

Pirkanmaan maakuntamuseon kirje 261/5423/2004 25.10.2004

Aikaisemmat löydöt:

KM 2536:361. Kaksi miekkaa, rautakausi (Kässälän talon maalta Veijalanmäestä, kuokkakerroksesta. Salomon Wilskmanin yhdeksäsneljättä lähetyks 3 p. lokakuuta 1887 Satakunnasta ja Etelä-Pohjanmaalta). Diar. 1887 (1881?).

KM 2635:492. Keihäänkärki, rautakausi (Messukylä, Salomon Wilskmanin neljäsviidettä lähetyks 1. p. toukokuuta 1889 Satakunnasta ja Hämeestä). Diar. 1889.

KM 2986:4. Miekkanlappeen yläosa ruotoineen, kaksiteräinen, väännetty, kirjoituksella varustettu, rautakausi (kuokkakerroksesta Juho Kässälän talon kartanon sijalta, Takahuhdin kylästä, kun on siihen uusi kartano rakennettu). Diar. 1894.

KM 3150 1. Lasihelmi, viheriäinen, rautakausi (A. O. Heikel, Veijalanmäestä, Kässälän (po. Kässälän) talon saunan vierestä kaivettaessa). Diar. 1895.

KM 5351:54 Miekkan katkelma, ostettu. Löytöjä; työmies Bernhard Wirtanen vuonna 1906 Veijanmäeltä kaivaessaan maanmittari Berlinin asuinrakennuksesta noin 2 metriä itään päin (Jouko Rätty, inventointikertomus 1971–1972, s. 62.)

KM 18819:1. Keramiikan palanen nuotiosijasta (Veijanmäki/Riihimäki, ei mainintaa inventointikertomuksessa), :2 hiilinäyte em. nuotiosta. Jouko Rätty 1971–72. Diar. 19.05.1992.

KM 23314:1–118, pronssi- ja rautaesineiden katkelmia, lasihelmiä, palanutta luuta, (osa aineistosta poistettu kokoelmista, katso löytöluettelo). Arja Karivieri, kaiv. 1986 (Veijankuja). Diar. 29.9.1986.

KM 24415:1–72, :1 keihäänkärki (Jorma Loimala, lahj. 16.9.1988), :71 saviastianpala 1 kpl, 4.92 g (muut löydöt historialliselta ajalta tai resenteistä). Arja Karivieri, kaiv. 1988 (Loimala ja Vilusenharju). Diar. 13.10.1988.

HM 185 1–3. Kaksi pronssirannerenkaan katkelmaa (rautakausi?), helmi ja vyönsolki (historialliselta ajalta). Lahjoittanut K. Kässälä (myöhemmin Pohjanheimo), suljettu hautalöytö, Takahuhti, Veijanmäki (katso Jouko Rätty inventointikertomus v. 1971–72, s. 27–28).

SatM 10150. Keihäänkärki, rautakausi, Veijanmäki Kässälän pelto (Jouko Rätty inv.kert. 1971–72, s. 63).

Lähistön muinaisjäännökset:

Tampere Pappulanmäki (837 01 0021), polttokalmisto, osittain tuhoutunut. Jouko Rätty 1971–72 inventointi, kohde 27, Tuula Heikkurinen-Montell 1988 tarkastus, Teija Nurminen 1994 inventointi, kohde 21.

Lähistön löydöt:

KM 14577 rautakautinen keihäänkärki (työmiehet Olli Piispanen, ? Nekala ja Lasse Inkinen, lahjoitus. Löytynyt Isomäenkadun keskikohdan viemärijojaa kaivettaessa). Diar. 20.3.1959.

KM 18817 rautakautisia asuinpaikkalöytöjä (Jouko Rätty inventointi 1971–72, kolme keramiikan palaa ja hiiltä turpeen alta). Diar. 19.5.1972.

TUTKIMUSPERUSTE

Kohde tutkittiin, koska rautakautisen polttokalmiston ja irtolöytöpaikkojen läheisyyteen oli rakennettu uusi omakotitalo ja sen piha-alueelle oli suunniteltu autotalli/katos. Vuonna 2004 valmistuneet omakotitalon länsireunalla on kaavakartassa muinaisjäännösmerkki ja pieni kumpare. Tontin itäpuolelta on Arja Karivierin koekaivauksissa vuonna 1988 löytynyt saviastian pala (KM 24415:71, rautakautinen?). Omakotitalon piha-alueella ei ollut vielä kokonaan tasoitettu nurmikoksi. Tuula Heikkurinen-Montell ja Ulla Lähdesmäki tarkastivat talon rakennuspaikan ennen rakennustöiden alkua vuonna 2005. Varsinainen Veijankujan polttokalmisto sijaitsee 150 metriä länteen rakennuspaikalta. Rautaesineiden löytöpaikat ovat lähistön maatilojen, Loimalan ja Toivolan (entinen varamaamittari Johan Adolf Berlinin asuinrakennus) rakennusten piha-alueilla (katso yleiskartta).

TUTKIMUSHISTORIA

Ensimmäiset rautakautiset aselöydöt on löydetty jo 1880-luvun loppupuolella. Niitä on laajalta alueelta mm. Veijanmäestä (Weijolanmäki), Toivolan ja Loimalan tiloilta (katso yleiskartta). Jouko Rätty kaivoi muutamia koekuoppia Veijanmäkeen vuoden 1971–72 inventoinnin yhteydessä. Tuolloin löytyi saviastian paloja (KM 18819:1) ja hiiltä (KM 18819:2). Arja Karivieri on koekaivanut Veijanmäen polttokalmiston kohdalla vuonna 1986 ja Loimalan talon piha-alueilla ja pelloilla vuonna 1988. Osa löytötiedoista on hieman epämääräisiä ja tarkkoja löytöpaikkoja ei saatu selvitettyä. Ennen omakotitalon rakentamista osa tontista Tuula Heikkurinen-Montell ja Ulla Lähdesmäki oli tarkastanut.

KOHTTEEN SIJAINTI JA KUVAUS

Tutkittava tontti sijaitsee noin 1.3 kilometriä itäkoilliseen Messukylän uudesta kirkosta (1879), Pirkkala-Jyväskylä-ohitustien länsireunassa, Loimalankatu 4 kohdalla. Tontti jää aikaisempien rautakautisten aseiden löytöpaikkojen välillä. Lähin esinelöytö on Arja Karivierin koekaivauksissa löytynyt rautakautista keramiikkaa muistuttava saviastian pala (KM 24415:71). Se löytyi tontin kaakkoiskulman rajapyykistä noin 10 itään. Samasta paikasta löytyi kuonaa ja hiiltä, jotka viittaavat pajatoimintaan. Tontti on vanhaa peltoa, johon on rakennettu kolme uutta omakotitaloa. Näistä kaksi sijoittuu Kuihamonkujan itäpuolelle (ei yleiskartassa). Toivolan talon nykyinen omistaja Reijo Lahtomäki kertoi, että alueen rakennuksia on siirretty Ristinarkusta ja alue on ollut enimmäkseen peltoa 1800-luvun lopulle asti. Kalle Virtasen vuonna 1942 muistitiedon pohjalle laatiman Takahuhdin kylä -kartan mukaan vuonna 1870 Veijalanmäen eteläpuolella (Kässälän talon kohdalla) asui Jussi Lusa ja Aitolahdentien ja Ala-Heikkilänkadun liittymän eteläpuolella Kalle Veija (Kirsti Arajärvi, Messukylän – Teiskon – Aitolahden historia, sivut 373 ja 528. Kässä-nimisiä henkilöitä on ollut jo 1550-luvulla (Seppo Suvanto, Vanhan Satakunnan Henkilötiedosto (VSHT) 1303-1571).

KAIVAUSMENETELMÄT

Tutkittavalle autotallin rakennuspaikalle ja sen läheisyyteen kaivettiin 8 kappaletta 1 x 1 m suuruista koekuoppaa. Koekuopat sijoitettiin noin 4–7 metrin etäisyydelle toisistaan. Koekuoppalinjan keskelle sijoitunutta koekuoppaa (508/205) laajennettiin 2 neliömetrin suuruiseksi. Rakennuspaikan lopulliseksi kaivauspinta-alaksi muodostui 8 neliometriä. Koekuoppien syvyydet vaihtelivat 30–60 cm. Koekuoppien ja kaivausruutujen nurkkiin kaivettiin lapiolla syvemmät tarkistuspistot. Tutkittavalle alueelle määritettiin päälinja, jonka avulla laadittiin alueesta yleiskartta mittakaavaan 1:1000 ja karttapohjana käytettiin Tampereen kaupungin kaavakarttoja. Koekuoppien kohdilta turpeet poistettiin lapiolla ja hiekkakerroksien kaivamiseen käytettiin enimmäkseen kaivauslastoja. Tutkimusalueesta otettiin mustavalkokuvia. Lisäksi lähistön kaikki mahdolliset avoimet maanpinnat tarkastettiin. Kaivausten lopussa kaivausalueet ja koekuopat peitettiin.

KAIVAUSHAVAINNOT JA LÖYDÖT

Suunnitellun autotallin rakennuspaikan kohdalla ja sen läheisyyteen tehdyissä koekuopista ei löytynyt mitään rautakauteen viittaavia löytöjä. Koekuopista löytyi resenttiä rakennusjätettä ja käyttöesineiden katkelmia. Rakennusjäte oli rautapeltiä, tiilenkappaleita, rautanauvoja ja ikkunalasia. Ne ovat hautautuneet maahan todennäköisesti pihamaata tasattaessa ja nurmikkoa tehdessä. Käyttöesineen katkelmat ovat peräisin lasi-, posliini- ja saviastioista. Lisäksi löytyi yksi valkoinen lasihelmi, jonka pinnassa näkyy heikosti valmistustekniikan rihlaus. Helmi ei ole rautakautinen. Koekaivausten löydöt ajoittuvat historialliseen aikaan eli 1800- ja 1900-luvuille.

YHTEENVETO

Koekaivauksen perusteella voidaan todeta, että omakotitalo tontin etelä- ja länsireunalla ei ole merkkejä rautakautisesta muinaisjäännöksestä. Kaivauksissa löytyi vain historialliselta ajalta olevaa rakennusjätettä ja romua. Koekaivausten perusteella rakennushankkeen toteuttamiselle ei ole estettä, mutta alueen tulevien lisärakennussuunnitelmien varalta tulisi paikalla suorittaa ainakin tarkastuskäyntejä.

Helsinki 11.4.2005

Simo Vanhatalo, HuK

VALOKUVALUETTELO

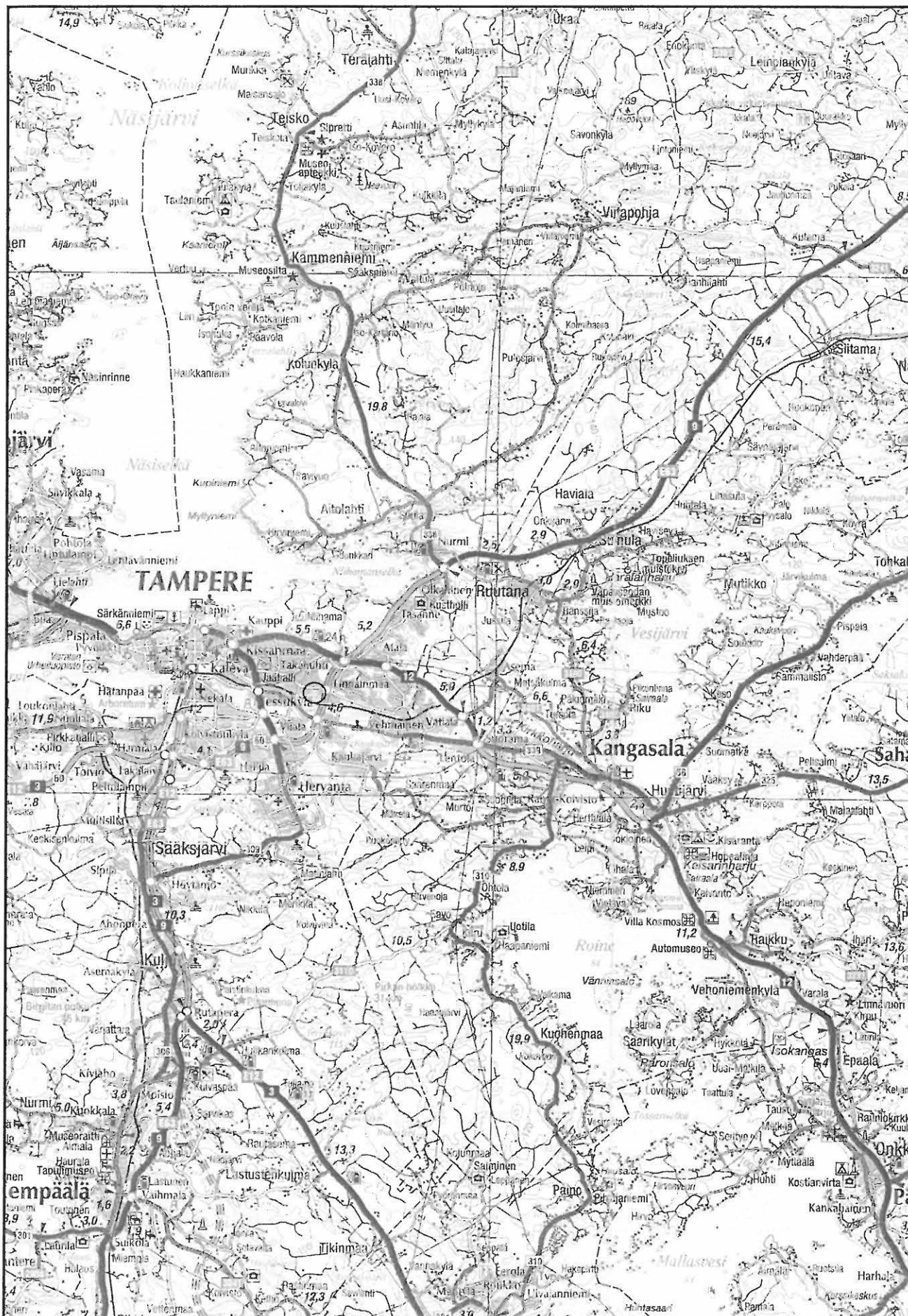
TAMPERE Veijankuja
kuvaaja: Simo Vanhatalo 2005
negatiivikoko: 6 x 6

- K. 1 / F. 140211 Tutkimusalueen eteläosaa, keskellä koekuoppalinja ja tontille vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon eteläpääty, oikealla Toivolan tilan aittarakennus, taustalla Kuihamonkujan uusia pientaloja, kuvattu etelästä.
- K. 2 / F. 140212 Tutkimusalueen eteläosaa, keskellä koekuoppalinja, oikealla tontille vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon eteläpääty, vasemmalla Räätikkipuistossa sijaitseva Kässälän vanhan saunan paikka, taustalla Kuihamonkujan eteläisempi uusi pientalo, kuvattu idästä.
- K. 3 / F. 140213 Tutkimusalueen itäosaa, keskellä koekuoppalinja, oikealla vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon itäpuoli, taustalla Toivolan tilan ulkorakennuksia, kuvattu itäkoillisesta Loimalankadulta.
- K. 4 / F. 140214 Tutkimusalueen eteläosaa, keskellä koekuoppalinja, vasemmalla vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon eteläpääty, taustalla Loimalan tilan päärakennus, kuvattu lännestä.
- K. 5 / F. 140215 Toivolan tilan päärakennuksen pohjoispääty, jonka itäpuolelta on löytynyt rautakautisia aseita (KM 5351:54) ja länsipuolelta (KM 6066:1–2), kuvattu pohjoisesta.
- K. 6 / F. 140216 Koekuopan 499/200 kiviä, kuvattu etelästä.
- K. 7 / F. 140217 Koekuoppa 524/202, kuvattu etelästä.
- K. 8 / F. 140218 Koekuoppa 499/205, kuvattu etelästä.
- K. 9 / F. 140219 Koekuoppa 500/219, kuvattu etelästä.
- K. 10 / F. 140220 Jan-Erik Nyman kaivaa koekuoppaa 518/205, vasemmalla Ulrika Köngäs ja oikealla Nora Salonen, taustalla vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon länsiseinää, kuvattu pohjoisluoteesta.

DIAKUVALUETTELO

TAMPERE Veijankuja
kuvaaja: Simo Vanhatalo 2005
filmikoko: 24 x 36

- D. 57571 Tutkimusalueen länsi- ja eteläosaa, etualalla Ulrika Köngäs kaivaa koekuoppaa 499/200, taustalla tontille vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon eteläpääty, kuvattu etelästä.
- D. 57572 Tutkimusalueen eteläosaa, keskellä Nora Salonen seisoo koekuopan 500/205 kohdalla, vasemmalla tontille vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon eteläpääty, taustalla Loimalan tilan päärakennus, kuvattu lännestä
- D. 57573 Tutkimusalueen eteläosaa, keskellä koekuoppalinja, oikealla vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon eteläpääty, taustalla vasemmalla Räätikkipuistossa sijaitseva Kässälän vanhan saunan paikka ja keskellä Kuihamonkujan eteläisempi uusi pientalo, kuvattu idästä.
- D. 57574 Koekuopan 499/200 kiviä, kuvattu etelästä.
- D. 57575 Koekuoppa 524/202, kuvattu etelästä.
- D. 57576 Koekuoppa 500/219, kuvattu etelästä.

TAMPERE Veijankuja

Simo Vanhatalo 2005

PK212311 Messukylä (alempi kartta) ja 2123 12 Aitolahti, pain. 1991

P: 6823986, I: 3333509, Z: 106, (X: 6820000, Y: 2493300, Z: 106)

Kuva 1 / F. 140211

Tutkimusalueen eteläosaa, keskellä koekuoppalinja ja fontille vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon eteläpääty, oikealla Toivolan tilan aittarakennus, taustalla Kuihamonkujan uusia pientaloja, kuvattu etelästä.

Kuva 2 / F. 140212

Tutkimusalueen eteläosaa, keskellä koekuoppalinja, oikealla fontille vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon eteläpääty, vasemmalla Räätikkipuistossa sijaitseva Kässälän vanhan saunan paikka, taustalla Kuihamonkujan eteläisempi uusi pientalo, kuvattu idästä.

Kuva 3 / F. 140213

Tutkimusalueen itäosaa, keskellä koekuoppalinja, oikealla vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon itäpuoli, taustalla Toivolan tilan ulkorakennuksia, kuvattu itäkoillisesta Loimalankadulta.

Kuva 4 / F. 140214

Tutkimusalueen eteläosaa, keskellä koekuoppalinja, vasemmalla vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon eteläpääty, taustalla Loimalan tilan päärakennus, kuvattu lännestä.

Kuva 5 / F. 140215
Toivolan tilan päärakennuksen pohjoispääty, jonka itäpuolelta on löytynyt rautakautisia aseita (KM 5351:54) ja länsipuolelta (KM 6066:1-2), kuvattu pohjoisesta.

Kuva 6 / F. 140216
Koekuopan 499/200 kiviä, kuvattu etelästä.

Kuva 7 / F. 140217
Koekuoppa 524/202, kuvattu etelästä.

Kuva 8 / F. 140218
Koekuoppa 499/205, kuvattu etelästä.

Kuva 9 / F. 140219
Koekuoppa 500/219, kuvattu etelästä.

Kuva 10 / F. 140220
Jan-Erik Nyman kaivaa koekuoppaa 518/205, vasem-
malla Ulrika Köngäs ja oikealla Nora Salonen, taus-
talla vuonna 2004 valmistuneen omakotitalon länsi-
seinää, kuvattu pohjoisluoteesta.